GENERATIV SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI ADAPTIV FEEDBACK VOSITASIDA TALABALARNING FEEDBACK SAVODXONLIGI VA MUSTAQIL AKADEMIK YOZUV KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

D.O.Oxunova

doi:https://doi.org/10.5281/zenodo.22832408

Annotatsiya: Mazkur maqolada generativ sun'iy intellekt asosidagi adaptiv feedback vositasida talabalarning ingliz tilida akademik yozuv kompetensiyasini rivojlantirishning muhim tarkibiy komponentlaridan biri bo'lgan feedback savodxonligi hamda mustaqil revisiya ko'nikmalarini shakllantirish masalalari tahlil qilinadi. Generativ sun'iy intellekt vositalarining rivojlanishi talabalarga grammatik, leksik, strukturaviy va mazmuniy jihatdan tezkor feedback olish imkonini yaratgan bo'lsa-da, feedbackning mavjudligi o'z-o'zidan yozuv kompetensiyasining rivojlanishini ta'minlamaydi. Buning uchun talaba olingan tavsiyani tushunishi, uning ishonchliligi va maqsadga muvofiqligini baholashi, kerakli tavsiyalarni tanlashi, ularni yozuvga tatbiq etishi va amalga oshirilgan o'zgarishlar yuzasidan refleksiya qilishi talab etiladi. Maqolada generativ AI yordamidagi feedback bilan ishlashning Tushunish – Baholash – Tanlash – Revisiya – Refleksiya bosqichlaridan iborat metodik modeli taklif etiladi. Shuningdek, AI feedbackdan foydalanishda talaba avtonomiyasi, metakognitiv nazorat, akademik halollik va pedagogik mediatsiyaning ahamiyati asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: generativ sun'iy intellekt, adaptiv feedback, akademik yozuv, feedback savodxonligi, self-regulated writing, revisiya, refleksiya, metakognitiv ko'nikma, talaba avtonomiyasi, prompt engineering.

DEVELOPMENT OF STUDENTS' FEEDBACK LITERACY AND INDEPENDENT ACADEMIC WRITING SKILLS THROUGH GENERATIVE AI-BASED ADAPTIVE FEEDBACK

Abstract: The article examines the development of students' feedback literacy and self-regulated academic writing skills through generative AI-based adaptive feedback. Although generative AI tools can provide immediate and individualized comments on grammar, vocabulary, organization, argumentation and academic style, access to AI-generated feedback does not automatically result in improved writing competence. Students need to understand, critically evaluate, select and apply feedback and subsequently reflect on their revision decisions. The article proposes a five-stage methodological model consisting of Understanding, Evaluating, Selecting, Revising and Reflecting. Particular attention is given to learner autonomy, metacognitive regulation, prompt literacy, academic integrity and teacher mediation. The proposed approach views generative AI not as a substitute for students' intellectual activity or teacher expertise, but as a pedagogical tool for supporting independent and responsible academic writing development.

Keywords: generative AI, adaptive feedback, feedback literacy, academic writing, self-regulated writing, revision, learner autonomy, metacognition, prompt literacy.

Oliy ta'lim tizimining raqamli transformatsiyasi xorijiy tillarni o'qitish metodikasida yangi pedagogik vositalar va yondashuvlarning shakllanishiga olib kelmoqda. Ayniqsa, katta til modellariga asoslangan generativ sun'iy intellekt vositalarining ta'limga jadal kirib kelishi akademik yozuvni o'qitish jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda.

Generativ AI vositalari qisqa vaqt davomida talaba yozgan matnning grammatik aniqligi, lug'at boyligi, mantiqiy bog'liqligi, argumentatsiyasi, matn strukturasi va akademik uslubi bo'yicha

tavsiyalar berish imkoniyatiga ega. Shu sababli ularni akademik yozuv darslarida formativ baholash va individual feedback vositasi sifatida qo‘llash masalasi tobora dolzarb bo‘lib bormoqda.

Biroq texnologiyaning tezkor feedback bera olishi uning pedagogik samaradorligini avtomatik tarzda ta’minlamaydi. 2025-yilda L2 yozuv bo‘yicha generativ AI feedbackiga bag‘ishlangan 51 empirik tadqiqotni qamrab olgan sharhda AI feedbackining yozuv sifati, talabalar va o‘qituvchilar munosabati, feedbackni qabul qilish va revisiya jarayonlariga ta’siri bo‘yicha natijalar bir xil emasligi ko‘rsatilgan. Tadqiqotlarda talabalar tomonidan AI tavsiyalarini qabul qilish, rad etish va qayta ishlash strategiyalarida sezilarli farqlar mavjudligi aniqlangan.

Demak, zamonaviy metodikada asosiy savol faqat “Generativ AI qanday feedback beradi?” emas, balki “Talaba ushbu feedback bilan qanday ishlaydi?” masalasiga ko‘chmoqda.

Shu nuqtai nazardan, talabaning feedback literacy – feedback savodxonligi akademik yozuv kompetensiyasini rivojlantirishning muhim sharti sifatida namoyon bo‘ladi.

Feedback savodxonligi tushunchasining pedagogik mohiyati

Feedback savodxonligi talabaning feedbackni qabul qilish, tushunish, uning sifatini baholash va olingan ma’lumot asosida keyingi faoliyatini takomillashtirish qobiliyatlarini o‘z ichiga oladi.

Carless va Boud feedback savodxonligini talabaning feedbackdan samarali foydalanish imkonini beruvchi tushunchalar, ko‘nikmalar va dispozitsiyalar majmui sifatida izohlaydi. Mazkur yondashuvga ko‘ra, talaba feedbackning qiymatini anglay olishi, o‘zining va boshqalarning ishini baholay olishi, feedback bilan bog‘liq emotsional holatini boshqarishi hamda tavsiyalar asosida amaliy harakat qilishi kerak.

Generativ AI sharoitida mazkur kompetensiyaning ahamiyati yanada ortadi. Chunki o‘qituvchi tomonidan berilgan feedback odatda professional pedagogik nazoratdan o‘tgan bo‘lsa, sun’iy intellekt yaratgan tavsiyalar har doim ham mutlaq to‘g‘ri yoki kontekstga to‘liq mos bo‘lavermaydi.

Shuning uchun AI feedback bilan ishlayotgan talaba quyidagi savollarni bera olishi lozim:

Bu tavsiya mening yozuv maqsadimga mos keladimi?

AI taklif qilgan o‘zgarish grammatik jihatdan to‘g‘ri bo‘lsa-da, mening fikrimni o‘zgartirib yubormaydimi?

Tavsiya akademik janr talablariga mosmi?

Men nima sababdan ushbu feedbackni qabul qilishim kerak?

Qaysi tavsiyani rad etishim mumkin?

Mazkur o‘zgarish mening keyingi yozuvlarimga qanday ta’sir qiladi?

Shunday qilib, feedback savodxonligi AI tomonidan berilgan javobni passiv qabul qilish emas, balki uni tanqidiy qayta ishlash kompetensiyasidir.

Generativ AI sharoitida self-regulated academic writing

Akademik yozuv faqat til ko‘nikmasi emas, balki rejalashtirish, o‘z faoliyatini nazorat qilish, natijani baholash va strategiyani o‘zgartirish bilan bog‘liq murakkab kognitiv faoliyat hisoblanadi.

Self-regulated writing jarayonida talaba:

maqsad belgilaydi → yozuv strategiyasini tanlaydi → matn yaratadi → natijani nazorat qiladi → feedback oladi → matnni qayta ko‘rib chiqadi → refleksiya qiladi.

Generativ AI mazkur siklning bir nechta bosqichida yordamchi vosita bo‘lishi mumkin. Ammo talaba yozuvning rejalashtirish, qaror qabul qilish va baholash funksiyalarini ham AIga topshirib qo‘ysa, uning mustaqil yozuv kompetensiyasi rivojlanishi o‘rniga texnologiyaga qaramlik shakllanishi ehtimoli mavjud.

2026-yilda chop etilgan tadqiqotda 120 nafar ingliz tili yo‘nalishi talabasi ishtirok etgan tajriba asosida AI feedbackidan foydalanishda maxsus feedback literacy va self-assessment mashg‘ulotlari qo‘llangan. Natijalar feedbackni qayta ishlashga o‘rgatilgan talabalar yozuv sifatida, feedbackni samarali qo‘llash va chuqur revisiya qilishda yaxshiroq ko‘rsatkichlarga erishganini ko‘rsatdi. Muallif

AI feedbackining samaradorligi feedback miqdoridan ko‘ra, talabaning uni baholash va mustaqil revisiyaga aylantira olish qobiliyatiga ko‘proq bog‘liq ekanini ta’kidlaydi.

Mazkur holat akademik yozuvni o‘qitishda generativ AI vositalaridan foydalanishni oddiy “matnni tekshirtirish” amaliyotidan pedagogik jihatdan tashkil etilgan self-regulated writing tizimiga aylantirish zarurligini ko‘rsatadi.

Akademik matn yaratish jarayonida mazkur mezonlarning o‘zaro uyg‘unligi alohida ahamiyatga ega. Grammatik jihatdan to‘g‘ri, biroq mazmunan izchil bo‘lmagan matn ilmiy kommunikatsiya talablariga to‘liq javob bermaydi. Xuddi shuningdek, boy lug‘at zaxirasidan foydalanishning o‘zi fikrning ilmiy asoslanganligi va mantiqiy rivojini kafolatlamaydi. Shu sababli akademik yozuv kompetensiyasi til birliklaridan to‘g‘ri foydalanish bilan bir qatorda, fikrni tizimli tashkil etish, dalillash va ilmiy uslub talablariga rioya qilish qobiliyatini ham qamrab oladi.

Mazmuniy izchillik akademik matnning umumiy mantiqiy tuzilishini shakllantiradi. Har bir abzats asosiy tadqiqot g‘oyasiga xizmat qilishi, undagi fikrlar esa bir-biri bilan mantiqiy bog‘lanishi lozim. Matndagi bog‘liqlikning ta’minlanishi bog‘lovchi vositalar, takroriy kalit tushunchalar, olmoshlar hamda leksik-semantik aloqalardan maqsadga muvofiq foydalanishga bog‘liq. Bu holat o‘quvchiga muallif fikrining rivojlanishini oson kuzatish imkonini beradi.

Argumentatsiya akademik matnning ilmiy qiymatini belgilovchi asosiy komponentlardan hisoblanadi. Muallif ilgari surayotgan har bir muhim fikr tegishli ilmiy manbalar, nazariy qarashlar, empirik natijalar yoki mantiqiy tahlil asosida mustahkamlanishi zarur. Yetarli dalillarsiz berilgan fikr subyektiv mulohaza sifatida qabul qilinishi mumkin. Shu bois argumentatsiya jarayonida dalilning ishonchliligi, mavzuga aloqadorligi va asosiy g‘oyani qo‘llab-quvvatlash darajasi e’tiborga olinadi.

Akademik uslubning shakllanishida aniqlik va xolislik ustuvor ahamiyatga ega. Ilmiy matnda ortiqcha hissiylikdan, umumiy va noaniq ifodalardan hamda so‘zlashuv uslubiga xos birliklardan imkon qadar cheklangan holda foydalanish lozim. Terminologik birliklarning izchil qo‘llanilishi esa matnning ilmiy aniqligini oshiradi va tushunchalarning turlicha talqin qilinishining oldini oladi.

Dalillardan foydalanishda ularning ishonchli va ilmiy jihatdan asoslangan manbalardan olinishi muhimdir. Zamonaviy akademik yozuvda faqat ma’lumot keltirish emas, balki ushbu ma’lumotni tahlil qilish, qiyoslash va muallifning ilmiy pozitsiyasi bilan bog‘lash talab etiladi. Dalilning matnda qanday talqin qilinishi muallifning tanqidiy fikrlash darajasini ham namoyon etadi.

Manbalarga havola berish akademik halollikning muhim ko‘rsatkichlaridan biridir. Muallif boshqa tadqiqotchilarning fikrlaridan foydalanganda ularning muallifligini to‘g‘ri ko‘rsatishi, bevosita va bilvosita iqtiboslarni tegishli talablar asosida rasmiylashtirishi kerak. Bu nafaqat plagiatning oldini oladi, balki muallifning mavjud ilmiy adabiyotlarni chuqur o‘rganganligini va o‘z tadqiqotini tegishli nazariy asosga joylashtira olganligini ham ko‘rsatadi.

Akademik matnni takomillashtirishda feedback ham alohida metodik ahamiyatga ega. Feedback orqali talaba matnning kuchli va zaif tomonlarini aniqlaydi, mavjud kamchiliklarni tahlil qiladi hamda keyingi revisiya jarayonini maqsadli tashkil etadi. Samarali feedback tayyor javobni berishdan ko‘ra, talabaning mustaqil fikrlashi va matnni ongli ravishda qayta ishlashiga yordam berishi lozim.

Revisiya jarayoni akademik yozuvning ajralmas qismi bo‘lib, u matnni faqat grammatik xatolardan tozalash bilan cheklanmaydi. Revisiya davomida mazmunning aniqligi, dalillarning yetarliligi, argumentlarning mantiqiyligi, abzatslar o‘rtasidagi bog‘liqlik va akademik uslubning izchilligi qayta ko‘rib chiqiladi. Shu tariqa revisiya akademik matn sifatini bosqichma-bosqich yaxshilashga xizmat qiladi.

Refleksiya esa talabaning o‘z yozuv faoliyatini tahlil qilishi va kelgusidagi yozuv vazifalari uchun tegishli xulosalar chiqarishiga yordam beradi. Talaba qanday xatolarni ko‘p takrorlashi, qaysi strategiyalar samarali bo‘lgani va qaysi jihatlar ustida qo‘shimcha ishlashi zarurligini anglagan sari uning akademik yozuvdagi mustaqilligi ham ortib boradi.

Shunday qilib, grammatika, lug‘at boyligi, mazmuniy izchillik, matndagi bog‘liqlik, argumentatsiya, akademik uslub, dalillardan foydalanish va manbalarga havola berish akademik yozuv kompetensiyasining o‘zaro bog‘liq tarkibiy qismlaridir. Ularning kompleks rivojlantirilishi talabaning nafaqat sifatli ilmiy matn yaratishiga, balki o‘z fikrini ilmiy jihatdan asoslangan, mantiqiy va akademik me’yorlarga mos shaklda ifodalashiga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Carless, D., & Boud, D. (2018). The development of student feedback literacy: Enabling uptake of feedback. Assessment & Evaluation in Higher Education, 43(8), 1315–1325.
2. Crosthwaite, P., & Sun, S. (2025). Generative AI and L2 written feedback studies: A scoping review. RELC Journal. DOI: 10.1177/00336882251386530.
3. Dai, Z. (2026). Rethinking AI-assisted writing instruction: Feedback literacy scripts, calibration training, and student writing development. Frontiers in Psychology, 17, 1829268. DOI: 10.3389/fpsyg.2026.1829268.
4. Mahapatra, S. (2024). Impact of ChatGPT on ESL students’ academic writing skills: A mixed methods intervention study. Smart Learning Environments, 11.
5. Mekheimer, M. (2025). Generative AI-assisted feedback and EFL writing: A study on proficiency, revision frequency and writing quality. Discover Education, 4.
6. Molloy, E., Boud, D., & Henderson, M. (2020). Developing a learning-centred framework for feedback literacy. Assessment & Evaluation in Higher Education, 45(4), 527–540.
7. Steiss, J., Tate, T., Graham, S., Cruz, J., Hebert, M., Wang, J., Moon, Y., Tseng, W., Warschauer, M., & Olson, C. B. (2024). Comparing the quality of human and ChatGPT feedback of students’ writing. Learning and Instruction, 91, 101894.
8. UNESCO. (2023). Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris: UNESCO.